

B. Ź. Kurmanowa

Współczesna językowa i etnojęzykowa sytuacja w Kazachstanie i jej wpływ na kształtowanie dwujęzyczności w nauczaniu : (na przykładzie ośrodków naukowych Aktiubińskiego Okręgu Republiki Kazachstanu)

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 1,
141-149

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

B.Ż. KURMANOWA

Aktiubiński Państwowy Uniwersytet im. K. Żubanowa, Kazachstan

Współczesna językowa i etnojęzykowa sytuacja w Kazachstanie i jej wpływ na kształtowanie dwujęzyczności w nauczaniu (na przykładzie ośrodków naukowych Aktiubińskiego Okręgu Republiki Kazachstanu)

Współczesny Kazachstan to państwo z wielomilionową ludnością o mocno zróżnicowanym składzie etnicznym. W republice oprócz dwóch dominujących etnosów – Kazachów i Rosjan – zamieszkują przedstawiciele ponad 130 narodowości. Znany naukowiec B. Hasanow określa Kazachstan jako „państwo polietniczne, etnogenetyczną ojczyznę Kazachów” (Hasanow 2007: 124).

Polietniczność Kazachstanu wyróżnia się swoimi regionalnymi cechami, tak w rozmieszczeniu etnosów, jak i w funkcjonowaniu języków. Podział na regiony Kazachstanu został przeprowadzony przez socjologów, z uwzględnieniem parametrów regionalizacji przestrzeni.

Kazachstan, ze względu na administracyjno-terytorialny, gospodarczo-geograficzny podział, wyjątkowość składu narodowościowego i językową i etnojęzykową specyfikę, można podzielić na pięć podstawowych regionów: Zachodni (Aktiubiński, Zachodniokazachstański, Atyrauski, Mangystauski); Południowy (Almaacki, Żambylski, Kyzylordyński, Południowokazachstański); Wschodni (Wschodniokazachstański); Północny (Akmolski, Kustanajski, Pawłodarski, Północnokazachstański); Centralny (Karagandyjski). Każdy z wyżej wymienionych regionów posiada szereg cech społeczno-demograficznych wpływających zarówno na etnojęzykową (EtJS), jak i na językową sytuację (SJ) oraz na jej jakościowo-ilościowe oznaki.

Etnojęzykowy skład mieszkańców poszczególnych regionów Kazachstanu posiada swoją specyfikę i wyjątkowość, jednak na dzień dzisiejszy możliwe jest określenie wspólnych „dla wszystkich cech: (a) różnorodność składu etnicznego, (b) różnorodność językowych formacji, będących częścią ogólnej sytuacji językowej, (c) wszechobecność naturalnego kazachskiego środowiska językowego” (Hasanow 1992: 159), (d) funkcjonalna nierównowartość języków, która z powodu czynników demograficznych (dyspersji i kompaktowości poszczególnych grup etnicznych), wpływa na stosowanie tego bądź innego języka.

Powyższe parametry, określające cechy etnojęzykowego i językowego składu mieszkańców regionów Kazachstanu, umożliwiają streszczenie tej różnorodności do dwóch podstawowych typów: 1) językowy i etnojęzykowy stan południowego

i zachodniego regionu; 2) językowy i etnojęzykowy stan wschodniego, południowego, centralnego regionu Kazachstanu. Ważnym kryterium w ekstrakcji dwóch typów (stan językowy i etnojęzykowy) jest liczba i specyfika zamieszkującej regiony republiki ludności kazachskiej narodowości.

Języków funkcjonujących na terytorium Kazachstanu jest obecnie ponad 20 (nie biorąc pod uwagę kazachskiego jako języka państwowego oraz rosyjskiego, który posiada status języka kontaktów międzynarodowych), funkcje komunikacyjne, które można rozróżnić według następujących zasad: (a) język funkcjonujący w dziedzinie edukacji, (b) język funkcjonujący w dziedzinie kultury, (c) język funkcjonujący w dziedzinie środków masowego przekazu, (c) język funkcjonujący w dziedzinie życia obyczajowego.

Różnorodność i podobieństwo stanu etnojęzykowego i językowego pozwala na oszacowanie stopnia używania języka w wyżej określonych dziedzinach. Funkcjonowanie języka zawsze jest uzależnione zarówno od liczby nosicieli języka, jak i od specyfiki ludności zamieszkującej określone terytorium. Na przykład w południowej części państwa, w większości zamieszkaną przez ludność uzbecką i ujgurską, obydwa narodowe języki są językami nauczania w szkole. Obecną sytuację językową w Kazachstanie można określić jako wielojęzykowość z dwoma dominującymi językami: kazachskim jako językiem państwowym i rosyjskim ze statusem języka kontaktów międzynarodowych.

Podział pod względem funkcjonalnym między językiem rosyjskim i kazachskim ujawnia wyraźną nierównowartość pomiędzy tymi językami: na język rosyjski wciąż jest popyt we wszystkich sferach działalności publicznej, a zwłaszcza w edukacji.

Natomiast moc komunikacyjna języka kazachskiego w systemie edukacji jest niska, pomimo zwiększenia się ilości uczelni wyższych w latach po odzyskaniu niepodległości. Dowodem tego jest podejmowany przez studentów wybór poszczególnego językowego trybu nauczania na uniwersytetach. Na przykład w 2000 roku liczba studentów na uczelniach wyższych, którzy wybrali tryb nauczania w języku kazachskim, wynosiła około 32%, natomiast pozostali – 68% – wybrali jako język nauki język rosyjski. (Hasanow 2007: 159). Obecnie język kazachski jest przedmiotem obowiązkowym we wszystkich uczelniach państwowych, łącznie z tymi, gdzie nauczanie odbywa się w języku rosyjskim. Istnieją standardowe programy nauczania dla różnych kierunków, opracowywane są materiały naukowe i podręczniki, jest kilka dostępnych multimedialnych programów naukowych. Jednakże treść owych podręczników i materiałów edukacyjnych nie spełnia wymogów standardowego programu i standardów nauczania specjalnościom. Dlatego nie ma jednolitego wymogu znajomości języka kazachskiego, nie wspominając o poziomie jego nauczania w państwowych placówkach oświatowych.

Jak wspomniano wyżej, funkcjonowanie języka i jego opanowanie jest bezpośrednio uzależnione od liczby ludzi, dla których jest on językiem ojczystym, i specyfiki danej grupy etnicznej, zamieszkującej określone terytorium. Język kazachski jest głównym składnikiem SJ na całym terytorium Kazachstanu, naturalne kazachskie środowisko językowe obecne jest zatem wszędzie. Ma ono jednak swoje szczególne cechy regionalne, które wpływają na stosowanie języka kazachskiego.

Regionalne różnice pomiędzy SJ i EtJS są socjolingwistyczną rzeczywistością nowoczesnego Kazachstanu, które mają być brane pod uwagę na wszystkich poziomach wdrażania w życie polityki językowej państwa. Kwestie te zostały omówione w dokumencie „Koncepcje językowej polityki Republiki Kazachstan”, który został zatwierdzony przez Prezydenta RK w 1996 roku. Głównymi postulatami tej koncepcji, na które kładziony jest szczególny nacisk, są: (i) obiektywna i naukowa analiza procesów językowych w poszczególnych regionach państwa, (ii) opracowanie kompleksu środków umożliwiających stworzenie optymalnego środowiska językowego, przy czym konieczne jest uwzględnienie rzeczywistego rozprzestrzenienia się języka i jego obiektywne możliwości w rozszerzeniu społecznych funkcji. (Podstawowe akty prawne dotyczące języków RK, 2001: 13).

Tworzenie optymalnego środowiska językowego w placówkach oświatowych Kazachstanu powinno zaczynać się od zbadania rzeczywistej sytuacji językowej w regionie, określenia roli i miejsca języka kazachskiego dla lokalnego środowiska uczniów i studentów, z dalszym opracowaniem metod nauczania kazachskiego w uniwersytetach regionu, co podyktowane jest tym, iż funkcjonowanie i potrzeba w stosowaniu języka kazachskiego są różne w zależności od regionu.

Na przykład nauka języka kazachskiego w ośrodkach naukowych w południowej części Kazachstanu, gdzie większość ludności stanowią Kazachowie i tiurkojęzyczne grupy etniczne i częstotliwość stosowania języka kazachskiego jest o wiele większa i może się różnić od nauki kazachskiego w północnej, wschodniej i centralnej części Kazachstanu, w większości zamieszkaną przez rosyjskojęzyczną ludność i potrzeba w używaniu języka kazachskiego ma niestały i lokalny charakter.

Warto też zwrócić uwagę na problemy związane z nauczaniem języka rosyjskiego w niektórych regionach, gdzie najważniejszym czynnikiem jest specyfika zamieszkujących dane terytorium grup etnicznych. Język rosyjski w Kazachstanie jest językiem obecnym we wszystkich dziedzinach życia człowieka, dotyczy to wszystkich warstw społeczeństwa, właśnie dlatego kazachsko-rosyjskie dwujęzyczne rozwija się tak samo jak za czasów ZSRR.

Podsumowując powyższe uwagi, można sformułować kilka następujących wniosków:

- do tej pory w nauczaniu języka kazachskiego w ośrodkach szkoleniowych Kazachstanu nie uwzględnia się regionalnych różnic funkcjonowania kazachskiego jako języka państwowego, w związku z czym nie ma jeszcze skutecznego systemu opanowywania języka kazachskiego przez studentów pozostałych narodowości;
- nie zostały przeprowadzone profesjonalne, systematyczne socjo-, psycholingwistyczne badania nad stanem języka kazachskiego w środowisku nauki;
- nie zostało wytworzone systematyczne podejście dotyczące opracowań kompleksowego nauczania studentów języka kazachskiego, w następstwie czego nie ma też wspólnego dla wszystkich studentów wymogu znajomości kazachskiego języka;

- istnieje potrzeba przeprowadzenia pełnego systematycznego socjo-, psycholingwistycznego badania socjalnego statusu języka kazachskiego i rosyjskiego na wszystkich poziomach edukacji w kraju i opracowania na podstawie otrzymanych danych „Dydaktyki uczenia się i nauczania języka kazachskiego w regionach”, gdzie powinny zostać uwzględnione socjolingwistyczne, etnolingwistyczne, psycholingwistyczne czynniki uczenia się, rozwijania umiejętności w zakresie języka kazachskiego.

Jednym z najważniejszych elementów SJ Kazachstanu jest sytuacja dwujęzyczności. Dwujęzyczność w psycholingwistyce i socjolingwistyce jest definiowana w różny sposób, ale istnieje jedna wspólna cecha, która łączy te definicje, a mianowicie jest to zmienne wykorzystywanie obydwu języków w zależności od sytuacji komunikacyjnej i środowiska funkcjonowania.

Dwujęzyczność (bilingwizm) jest to zdolność jednostki bądź grupy do wykorzystywania na przemian dwóch języków. W lingwistyce istnieje wąskie i szerokie rozumienie dwujęzyczności. W wąskim znaczeniu dwujęzyczność jest to mniej lub bardziej płynne posługiwanie się dwoma językami, natomiast w szerokim ujęciu jest to komunikatywna znajomość języka i zdolność do jego stosowania w określonych sferach życiowych. B. Hasanow dwujęzyczność pojmuje jako produkt kontaktu językowego i jak zjawisko społeczno-historyczne, które tworzy się tylko w językowej interakcji, w sytuacji potrzeby wynalezienia wspólnego języka pozwalającego na ustanowienie kontaktu. Autor wyodrębnia także następujące warunki powstania dwujęzyczności: (i) państwo zamieszkane przez różne grupy etniczne, (ii) środowisko społeczne o mieszanym składzie etnicznym, (iii) wielojęzyczne kolektywy, (iv) placówki naukowe z mieszanym składem etnicznym uczniów i studentów, (v) mieszane małżeństwa, (vi) kraje, gdzie utworzyły się stałe kontakty językowe dotyczące politycznej, gospodarczej, naukowej, kulturowej, sportowej sfery życia (Hasanuly, 2006: 104–106).

W celu określenia funkcjonowania kazachsko-rosyjskiej i rosyjsko-kazachskiej, jak również nacjonalno-rosyjskiej dwujęzyczności w sferze edukacji, przeprowadziliśmy analizę danych ze spisu ludności z 1999 roku.

Według danych z wyżej wymienionego okresu, w Aktiubińskim Okręgu językiem państwowym władało 80% ludności. Narodowość kazachska stanowiła 99,56% ludności spośród tej grupy, znajomość języka rosyjskiego zadeklarowało 78% przedstawicieli rdzennej narodowości. Stosunek Rosjan władających językiem kazachskim wyniósł 29,2%. Język rosyjski w Kazachstanie, w tym w Okręgu Aktiubińskim, jest nadal językiem wysokiego prestiżu społecznego i językiem komunikacji międzyetnicznej. Potwierdzeniu tej tezy służą przytoczone dane ze spisu ludności, świadczące o znajomości języka rosyjskiego przez ludność Okręgu Aktiubińskiego. Absolutnie wszystkie mniejsze grupy etniczne (Tatarzy, Baszkirzy, Czeczeni, Mołdowanie, Białorusini, Ukraińcy) na bardzo wysokim poziomie władają językiem rosyjskim, można z pewnością stwierdzić, że językiem porozumienia międzyetnicznego dla nich jest język rosyjski.

Jednym z wskaźników aktywnego funkcjonowania kazachsko-rosyjskiej i nacjonalno-rosyjskiej dwujęzyczności jest wybór języka nauczania na uczelniach wyższych, w technikach i szkołach średnich. Pomimo wysokiego wskaźnika uczących się, którzy wybrali język kazachski jako język nauki (w 2004 roku stanowili 70,1% ogólnej liczby uczących się, tylko 29,9% wybrało rosyjski) (O.B. Altynbekowa, 2006:247 n.), na uczelniach wyższych, w szkołach średnich podstawowym językiem międzyetnicznej i interpersonalnej komunikacji wśród studentów pozostaje rosyjski. W związku z tym, do tej pory w instytucjach edukacyjnych Kazachstanu funkcjonuje tylko forma jednostronnej dwujęzyczności, a mianowicie kazachsko-rosyjska i nacjonalno-rosyjska.

Wyniki naszych socjolingwistycznych badań wskazują, że większość studentów kształcących się w języku kazachskim, na bardzo wysokim poziomie włada językiem rosyjskim. Dany fakt sami studenci określają jako życiową konieczność, ponieważ większość naukowej informacji znajdowanej przez nich jest w języku rosyjskim. Jest to tylko jeden z wielu czynników wpływających na kształtowanie kazachsko-rosyjskiego i nacjonalno-rosyjskiego bilingwizmu. Ponadto do tej pory prestiż społeczny języka rosyjskiego wśród studentów i uczniów jest nadal wysoki, nawet w mononarodowościowych grupach młodzieży uczącej się w liceach, szkołach policealnych i uniwersytetach (mówimy o opcji nauczania w języku kazachskim).

W celu określenia rodzajów i orientacji form dwujęzyczności w ośrodkach edukacyjnych miasta Aktobe zostało przeprowadzone przez nas socjolingwistyczne badanie. Za podstawową formę badania została obrana ankieta, będąca najlepszym sposobem uzyskania socjolingwistycznych danych. W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 120 ankietowanych. Studiującej, uczącej się w liceach i szkołach policealnych miasta młodzieży, tak z kazachsko-, jak i rosyjskojęzyczną opcją nauczania. Pytania ankietowe zostały podzielone na cztery bloki, których celem było określenie rodzajów i form dwujęzyczności funkcjonującej wśród studentów i uczniów. Podstawowe cele poszczególnych bloków pytań ankietowych: pierwszy blok składa się z pytań, których celem było określenie przez respondenta stopnia znajomości swego języka ojczystego. Celem pytań drugiego bloku była identyfikacja obszarów zastosowania i stopnia, w jakim respondent włada językiem rosyjskim i kazachskim. Trzeci blok składał się z pytań mających na celu wyjawienie predyspozycji językowych respondenta. W czwartym bloku były pytania dotyczące, niezbędnych dla przeprowadzenia ankiety, danych paszportowych.

Pierwszy blok składa się z następujących pytań: «Twój język ojczysty?», «Jak ocenia Pan(i) stopień znajomości języka ojczystego: *rozumiem mówiącego w nim; czytam, lecz nie piszę; swobodnie mówię, czytam, piszę*», «Czy mówił Pan(i) w swoim ojczystym języku, dopóki nie rozpoczął Pan(i) nauki na uniwersytecie, w szkole?» «W jakim języku rozmawia Pan(i) z przedstawicielami swojej grupy etnicznej?».

Odpowiedzi otrzymane na pytanie z pierwszego bloku, z socjolingwistycznego punktu widzenia, były bardzo interesujące. Większość przedstawicieli ukraińskiej, białoruskiej, tatarskiej (mieszane rodziny: matka rosyjskiej narodowości, ojciec ta-

tarskiej itd.) w niewielkim stopniu znała bądź wcale nie znała swego ojczystego języka, język, który sami określają jako swój ojczysty, to język swojej grupy etnicznej. Wielu respondentów wskazuje, że nigdy nawet nie słyszeli mowy w swoim ojczystym języku. Szczególną uwagę należy zwrócić na fakt, że przedstawiciele rodzin mieszanych, gdzie matka jest narodowości rosyjskiej, a ojciec innej narodowości, mówią tylko w języku rosyjskim. Natomiast w rodzinach, gdzie matka jest innej narodowości, a ojciec rosyjskiej, rzadko rozmawia się w ojczystym języku matki. Takie tendencje zostały zidentyfikowane w rodzinach, gdzie matki były narodowości tatarskiej, czeczeńskiej, kazachskiej. Liczba respondentów, przedstawicieli rodzin mieszanych wynosiła 15 osób, którzy stanowili 11% ogólnej liczby ankietowanych. Warto też dodać, iż żaden z ankietowanych, przedstawicieli wyżej wymienionych narodowości (ukraińskiej, białoruskiej, tatarskiej) nie wybrał opcji «*swobodnie mówię, czytam, piszę*».

W podobnej sytuacji znaleźli się respondenci narodowości kazachskiej, którzy uczą się bądź uczyli się w szkołach miejskich z rosyjskim językiem nauczania. Warto zauważyć, że im silniejsza obecność naturalnego kazachskiego środowiska językowego, tym słabsza jest znajomość rosyjskiego. Natomiast znajomość rosyjskiego wśród ankietowanych mieszkańców miast, między innymi Aktobe, gdzie też obecne jest naturalne kazachskie środowisko językowe, jest znacznie wyższa.

Na pytanie «W jakim języku rozmawia Pan(i) z przedstawicielami swojej grupy etnicznej?» zostały uzyskane następujące odpowiedzi: 68% respondentów – Kazachów wita starsze osoby w języku kazachskim, ze swoimi rówieśnikami komunikują się w obu językach, jednak należy zauważyć, że tę odpowiedź wybrali studenci, którzy kończyli kazachskojęzyczne szkoły w Aktobe i leżących nieopodal wsiach. Ukraińcy, Białorusini zauważyli, że z przedstawicielami swego etnosu rozmawiają tylko za pomocą języka rosyjskiego, natomiast Tatarzy wymienili swój ojczysty język, a językiem najczęściej stosowanym w tego typu kontaktach był język rosyjski.

W związku z powyższym wynikiem z pierwszego bloku pytań można wyciągnąć następujące wnioski: (1) respondenci, pomimo nieznajomości języka swojej grupy etnicznej, wskazują go jako ojczysty; dotyczy to przedstawicieli mniejszych etnosów z Okręgu Aktiubińskiego; (2) respondenci pochodzący z mieszanych rodzin mówią językiem swoich matek; (3) respondenci – Kazachowie, mieszkający w Aktobe, jak również w jego okolicach, słabo władają językiem ojczystym; (4) respondenci, przedstawiciele mniejszych etnosów, na język komunikacji międzyetnicznej wybierają język rosyjski.

Drugi blok pytaniowy ankiety zawierał następujące pytania: «Nie umiem mówić po rosyjsku», «Mówię po rosyjsku: *źle rozumiem, dlatego nie mówię; rozumiem, ale nie mówię dobrze; biegle, myślę w języku rosyjskim*», «W jakim języku Panu(i) jest wygodniej otrzymywać informacje naukowe: *w języku kazachskim, w języku rosyjskim?*» «W jakim języku Pan(i) rozmawia: *w domu, na zewnątrz, w środkach komunikacji publicznej, w szkole?*». Wyniki z danego bloku pytaniowego można zobaczyć w tabeli 1.

Tabela 1. Poziom funkcjonowania dwujęzyczności wśród respondentów

Pytania	Odpowiedzi	Narodowość				
		Kaza- chowic	Rosja- nie	Ukraińcy	Biało- rusini	pozo- stali
Nie umiem mówić po rosyjsku		1%	-	-	-	-
Mówię po rosyjsku	źle rozumiem, dlatego nie mówię	5%	-	-	-	-
	rozumiem, ale nie mówię dobrze	4%	-	-	-	-
	biegle, myślę w języku rosyjskim	91%	-	-	-	-
W jakim języku Panu (i) jest wygodniej otrzymywać informacje naukowe?	w języku kazachskim	86%	-	1%	-	2,6%
	w języku rosyjskim;	98,6%	100%	99,1%	100%	100%
	w obu językach	67,2%	1%	1%	-	2,6%
W jakim języku Pan(i) rozmawia?	<i>w domu:</i> w języku kazachskim	92%	0,1%	0,1%	-	0,1%
	w języku rosyjskim	65,4%	100%	100%	-	100%
	w ojczystym języku, w języku rosyjskim	92%	100%	-	-	54,6%
	w języku rosyjskim, w języku kazachskim	65,4%	-	-	-	-
	<i>na zewnątrz:</i> w języku kazachskim	92,4%	1%	0,1%	-	2,1%
	w języku rosyjskim	93%	100%	100%	100%	100%
	w języku kazachskim, w języku rosyjskim	93%	-	-	-	3,6%
	<i>w transporcie:</i> w języku kazachskim	64,7%	-	-	-	1%
	w języku rosyjskim	94,5%	100%	100%	100%	1%
	w języku kazachskim, w języku rosyjskim	96,1%	-	-	-	0,6%
	<i>w szkole:</i> w języku kazachskim	94%	1%	0,5%	0,75%	1,56%
	w języku rosyjskim	91%	100%	100%	100%	100%
	w języku kazachskim, w języku rosyjskim	98,2%	1%	1%	0,3%	2,6%

Na podstawie wyżej wymienionych danych można wysnuć następujące wnioski odnośnie rodzajów i form dwujęzyczności w ośrodkach edukacyjnych Okręgu Aktiubińskiego:

(1) Kazachsko-rosyjska opcja dwujęzyczności charakteryzuje wszystkich respondentów narodowości kazachskiej ankietowanych przez nas. Prawie wszyscy studenci i uczniowie z miejskich szkół w równym stopniu władają zarówno językiem ojczystym (kazachskim), jak i rosyjskim.

(2) Praktycznie nie istnieje rosyjsko-kazachska opcja dwujęzyczności, ilustrują ten stan powyższe dane liczbowe, a mianowicie tylko 1% respondentów Rosjan zaznaczyło, że wolą otrzymywać informacje naukowe w języku kazachskim, natomiast liczba respondentów Kazachów w tym wypadku wyniosła 98,6%.

(3) Kazachsko-rosyjska i nacjonalno-rosyjska dwujęzyczność prężnie funkcjonuje w srodkach komunikacji publicznej, w procesie edukacji i życiu pozaukuczajnym uczniów i studentów. Jeśli 91% respondentów Kazachów w ośrodku naukowym mówi w języku rosyjskim, a 98,2% respondentów Kazachów używa kazachskiego i rosyjskiego, to respondenci rosyjskiej i innych narodowości praktycznie nie używają języka kazachskiego. Na dzień dzisiejszy język kazachski jest obowiązkowym przedmiotem nauczania na uniwersytetach, w szkołach i technicach zawodowych państwa. Istnieją podstawowe programy nauczania dla różnych kierunków, opracowywane są materiały naukowe i podręczniki, jest kilka dostępnych multimedialnych programów naukowych. Jednakże treść owych podręczników i materiałów edukacyjnych nie spełnia stawianych przed nimi wymogów. Wszystko to składa się na sytuację, gdzie nie ma jednolitego wymogu znajomości języka kazachskiego, nie wspominając o poziomie nauczania języka w placówkach oświatowych republiki. Jak wspomniano wyżej, funkcjonowanie języka i jego opanowanie nie jest uzależnione, zarówno od liczby nosicieli języka, jak i od specyfiki danej grupy etnicznej zamieszkującej określone terytorium. Język kazachski jest główną determinantą sytuacji językowej w Kazachstanie, naturalne kazachskie środowisko językowe jest obecne na całym terytorium państwa. Jednak ma ono swoje cechy regionalne, polegające na samym używaniu języka kazachskiego. Tworzenie optymalnego środowiska językowego w placówkach oświatowych Kazachstanu powinno zacząć się od zbadania rzeczywistej sytuacji językowej, określenia roli i miejsca języka kazachskiego w procesie nauczania studentów i uczniów w poszczególnym regionie, dalszego opracowania metodologii nauczania języka kazachskiego w uniwersytetach regionu. Należy tak uczynić ze względu na fakt, iż funkcjonowanie kazachskiego języka i potrzeba w jego publicznym użytkowaniu w regionach są różne. Na przykład poziom nauki kazachskiego języka w placówkach naukowych południowej części, w większości zamieszkałej przez Kazachów i tiurkojęzyczne grupy etniczne, i częstotliwość używania kazachskiego języka są znacznie wyższe niż w północnej, wschodniej i centralnej części Kazachstanu, gdzie przeważa rosyjskojęzyczna ludność i konieczność używania kazachskiego języka ma niestały i niepowszechny charakter. Warto też zwrócić uwagę na problem nauczania języka rosyjskiego w tych regionach państwa, gdzie najważniejszym czynnikiem jest specyfika, z jaką poszczególne grupy etniczne zamieszkują Kazachstan. Język rosyjski

w Kazachstanie jest językiem, który jest obecny we wszystkich sferach życia każdego mieszkańca, obejmuje on wszystkie warstwy społeczeństwa, dlatego właśnie kazachsko-rosyjska i nacjonalno-rosyjska dwujęzyczność rozwija się tak samo jak za czasów Związku Radzieckiego.

BIBLIOGRAFIA

- ХАСАНУЛЫ Б.Х. (2007) *Языки народов Казахстана: от молчания к стратегии развития (социопсихолингвистические аспекты)*, Алматы.
- ХАСАНОВ Б.Х. (1992) *Социально-лингвистические проблемы функционирования государственного языка в Республике Казахстан*. Автореф. дис. докт. филол. наук, Алматы.
- Основные законодательные акты о языках Республики Казахстан (2001), Алматы.
- ХАСАНУЛЫ Б. (2006) *Тілдік катынас*, Алматы.
- АЛТЫНБЕКОВА О.Б. *Этноязыковые процессы в Казахстане* (2006), Алматы.

CURRENT STATE OF A LANGUAGE AND ETHNOLANGUAGE SITUATION OF KAZAKHSTAN THEIR INFLUENCE ON FORMATION EDUCATIONAL BILINGUISTIC

In article problems of a sociolinguistic condition of a language situation both an ethnolanguage situation and their influence on formation educational bilinguistic in Republic Kazakhstan are considered. Results of sociolinguistic researches on revealing of forms and types of Kazakh-Russian and Russian-Kazakh bilinguistic among students are yielded and corresponding conclusions which are interesting to sociolinguistic descriptions of forms and types bilinguistic in any environment and a field of activity are drawn.

Słowa kluczowe: sytuacja językowa, sytuacja etnojęzykowa, dwujęzyczność w nauczaniu, państwo polietniczne, bilingwizm, język rosyjski, język kazachski, Kazachstan, porozumienie między-eticzne, grupa etniczna